

16. Шуртакова Т. В. Формування наукового світогляду студентів як чинник інтенсифікації їх творчої діяльності / Т. В. Шуртакова // Інтенсифікація творчої діяльності студентів. – Казань : Вид-во КДУ, 1990. – С. 96–105.
17. Kehler J. Didaktik eines Studienreformmodells. – Verlag : Weinheim und Basel Beltz, 1973. – 212 S.
18. Remouchamps R., Mathot R. Creativiteit changements socioculturels. Bruxelles, Vie ouvriere, 1976. – 119 p.
19. Schenke G. Kreativitat und Studiengang / G. Schenke // Das Hochschulwesen. – 1990. – № 5. – S. 159–160
20. Taylor C. W. How many types of giftedness can your program tolerate? // J. of Creative Behavior. – Buffalo ; N. Y. – 1978. – Vol. 12. – № 1. – P. 39–51.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2011 р.

УДК: 37.017:378

Потанчук Т. В.

кандидат пед. наук, доцент,

Рівненський державний гуманітарний університет

ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ

Стаття розкриває спроби теоретичного осмислення духовного розвитку молоді, який повинен спонукати особистість до моральності, самовдосконалення, доброго і прекрасного. Адже духовний розвиток дозволяє підняти культурний рівень студентської молоді, розширити їх світогляд, наповнити життя смислом.

Ключові слова: *духовний розвиток, студентська молодь, самоідентифікація.*

В статье раскрываются попытки теоретического понимания духовного развития молодых людей, что должно стимулировать человека к морали, самосовершенствованию, хорошему и прекрасному. Потому что духовное развитие позволяет повысить культурный уровень студенческой молодежи, расширить их мировоззрение, придать жизни смысл.

Ключевые слова: *духовное развитие, студенческая молодежь, самоидентификация.*

The article reveals the attempts of the theoretical comprehension of the spiritual development of young people, which should encourage the person to the morality, self-improvement, good and beautiful. Because spiritual development to raise the cultural level, expand their worldview, infuse life sense.

Keywords: *spiritual development, student youth, selfidentification.*

Національне відродження, що його нині переживає Україна, пов'язує в єдиний соціально-духовний вузол культуру (цінності життя), історію (долю народу) та націю (історичну особистість народу). Якщо нація – це здатність етносу втілювати «історичний універсам» (А. Тойнбі), то культура – провідний чинник конститування життя народу як індивідуальної іпостасі людства, розкриття його етнічного автопортрету, неповторного вираження загальнонародського досвіду (С. Б. Кримський). Культура трансформує історичний досвід у ознаменуванні цінностей життя, творчості, духу, в символічний лад спілкування, соціальних значень, вірувань та ідеалів,

ієрархії найвищих людських якостей, формування світу людини за вимірами блага, правди, краси.

Втрата національних звичаїв, народних традицій, на думку провідних фахівців, приводить до деградації народу і його духовності, і лише духовне відродження було б єдиним засобом збереження етносу і захисту національної самобутності, чому заважають «подвійні стандарти» і у внутрішній, і у зовнішній політиці, які треба усунути (В. С. Лісовий, Г. І. Курдюкова).

Світогляд, внутрішній світ сучасної української молоді формувався у специфічних соціокультурних умовах – в ситуації економічної, політичної та духовної кризи, яка пронизує всі сфери суспільного життя. Її ознаками є втрата духовних орієнтирів, дезінтеграція ціннісних систем особистості, нездатність індивідів до самопізнання, самоорганізації, відсутність потреби у самовдосконаленні. В умовах перехідного суспільства в психологічному складі багатьох членів суспільства, особливо у молоді, виникають руйнівні тенденції, найрізноманітніші нервово-психічні розлади, що вже стали ознакою сьогодення, аномія та цинізм, що спричинює найнесподіваніші зсуви як в індивідуальній, так і в груповій поведінці.

За таких обставин людина могла розвивати свої здібності не як самоціль і засіб духовного самовдосконалення, а як спосіб вижити, адаптуватися до соціальних умов. В результаті відбувався розпад цілісної духовної структури особистості – поставав духовно збіднений митець, науковець, господарник тощо [2].

Ю. Липа констатував, що в ХХ ст. в духовності українців відбувається певна зміна пріоритетів. Нашому народу завжди була притаманна прив'язаність до рідного краю, а «Дім» був ідеалом патріотизму. Така позиція визначала основне місце «крайової» самосвідомості в загальній структурі етнічної. Але за часів формування радянського суспільства та за умов русифікації населення ця структура значно змінилася і деформувалася. Кілька століть штучно культивувалась «вищість» російської культури, що знижувало рівень національної самосвідомості українців.

Розвиток духовності є необхідною умовою для досягнення високого ступеня самосвідомості нації [3]. Культурне, політичне, ідеологічне середовище безпосередньо й опосередковано, через умови життя, оточення, поведінку, свідомість впливає на спосіб життєдіяльності як окремої людини, так і цілого народу. Духовність (насиченість людського буття духовними цінностями і способами їх діяльного втілення в життя) виявляється через свідомість, через те смислове поле діяльності «із-знанням», яке і творить людину. Як зазначає О. Кульчицький, свідомість відрізняється від психіки саме тим, що вона пропонує усвідомлене виокремлення психічних явищ навколо «Я» [4]. «Самоусвідомлюючи» сутність та сенс самої себе, людина доходить розуміння своєї особи, значущості в світі як вільної особистості, здатної діяти відповідно до своїх принципів і переконань, нести відповідальність за свою діяльність, бо цінності можуть діяльно виявляти-

ся лише у істоти з почуттям високого обов'язку. Той, хто не усвідомлює своїх можливостей, власної суті, своїх талантів, не зможе повною мірою ними користуватися, реалізувати їх. Запорукою досягнення вказаних характеристик є людина як духовна істота, детермінована сукупністю усіх сфер її життєдіяльності, наділена високим світлом свідомості й самосвідомості, способом буття якої в світі є культура.

Тому, метою нашого дослідження буде спроба теоретично осмислити духовний розвиток студентської молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Духовний розвиток особистості був і залишається вічною проблемою прогресу людства. Ще у недалекому минулому терміни «духовне», «духовність» сприймалися як поняття суто релігійні, як відгомін чогось містичного. Деякі узагальнюючі поняття — доброта, істина, краса, любов — було прийнято розглядати як такі, що відірвані від конкретних практичних та соціально-політичних завдань. Спостерігалась зневага стосовно таких засобів духовного розвитку як самоаналіз, споглядання, самовдосконалення. Найпоширеніші філософські тлумачення сутності поняття «духовність», виходять з погляду на неї як на «духовну культуру суспільства», його «духовне виробництво».

Християнські філософи (О. Бердяєв, О. Лосєв, В. Соловйов) вказували на етично-вольову сутність духовності, її діяльний характер та провідну роль у процесі самоактуалізації особистості. Сислове навантаження поняття «духовність» розкривалося у руслі вирішення проблеми управління та самоуправління поведінкою та психічною діяльністю людини. Розвиваючи ідеї попередників, сучасні філософи намагаються дослідити сутність духовності у взаємодії таких загальногуманістичних категорій як добро, істина, краса. У їх роботах простежуються психологічні тенденції у трактуванні духовності: «прояв якості особистості» (М. Каган); «основи моральної орієнтованості» (В. Стрелков); «ступінь представленості в структурі її мотивів двох фундаментальних потреб людини: потреби пізнання та соціально-альтруїстичної потреби» (В. Федотова); вид творчості, оскільки вона безумовно є пізнанням особистістю своєї природи (В. Стрелков). Зміст духовності часто тлумачиться як морально зорієнтовані воля та розум, як інтеграція моральності, гуманності, здатності до вольової регуляції чуттєвої сфери.

Результатом таких підходів є, з одного боку, розширення і уточнення тлумачення «духовного», з іншого — вказівки на її психічну якісну своєрідність та специфічну системну цілісність, отже окреслюється парадигма духовності як філософської та психологічної категорії і вказується на необхідність її розгляду як однієї з сутнісних здатностей людини.

Ж. Юзвак розглядає духовність як творчу здатність людини до психічної самореалізації та вдосконалення, що зумовлюється такими особливостями когнітивно-інтелектуальної, чуттєво-емоційної та вольової сфери, які сприяють успішному, формуванню та реалізації потреби у цілеспрямо-

ваному пізнанні та ствердженні у її життєдіяльності істини, загальнолюдських етичних та естетичних цінностей, усвідомленню власної єдності із Всесвітом. З позицій системного аналізу духовність можна віднести до ряду динамічних відкритих систем. Динамічність духовності виявляється у здатності її структурних компонентів до певних змін, а отже до метаморфоз самої духовності, рівнів її взаємодії з біологічним та соціокультурним довкіллям. Духовність у категоріальній площині виступає суспільним засобом становлення та розвитку, формування та реалізації родової сутності людини, ствердження та входження особистості й спільноти як суверенних, незалежних, унікальних, самоцінних суб'єктів у всесвітню історію, культуру, людство [7, с. 139–151].

Отже, духовність — це інтегральний світоглядно-психологічний феномен, який забезпечує можливість духовного розвитку людини як шляху від знання — до розуміння, від емоцій — до співчуття, від сприймання — до творчості, від егоцентризму — до альтруїзму та гуманізму.

Головною метою духовного розвитку є становлення людини як особистості шляхом удосконалення та самовдосконалення духовних характеристик, розкриття духовного потенціалу. На підставі визначення поняття «духовний розвиток» виділяються такі критерії:

- наявність в людини активної потреби пізнання світу, себе, сенсу життя;
- становлення особистості як суб'єкта духовної діяльності (програма духовного саморозвитку);
- прагнення до краси;
- усвідомлення життя як вищої цінності;
- зміни у системі ціннісних орієнтацій;
- позитивне ставлення до внутрішнього світу інших людей, втілення через взаємини з ними вищих духовних цінностей (добра, краси, любові), переживання єдності з ближнім, гуманне ставлення до природи.

Ціннісні орієнтації студентської молоді в ХХІ столітті являють собою суперечливе плетиво прагнень демократизації і особистої свободи, успіху і багатства, порядку і влади, сімейного спокою і добробуту, освіти тощо. Разом з тим виявляється і основна сюжетна лінія цих орієнтацій: демократичні ринкові перетворення, утвердження власного «Я», самоідентифікація себе з нацією, народом, державою, які утверджують свою незалежність, прямують у цивілізований світ у якості суверенної країни. Глибинним підґрунтям цих орієнтацій є базові цінності українського народу та українська духовна культура, від якої, як від джерела, йдуть витoki волелюбного духу й свідомої життєтворчості й до якої людина повертається, вивіряючи свої кроки у цьому складному й суперечливому процесі.

Соціологічні дослідження засвідчують наявність в духовному світі різноспрямованих орієнтацій — соціальних, культурних, політичних. Молодь вибирає між успіхом і багатством, Сходом і Заходом, прагматизмом і

творчістю, авторитетом порядку і демократичної свободи. Одночасно помітним є те, що «коливальний процес» якимось непомітно викристалізується в «те, що залишається», до нього молодь тягнеться як до чогось незаперечного, красивого і величного, визначає основу нашого єства, наше коріння, мету і перспективу. Тому завданням дослідження є проаналізувати стан і проблеми молоді в ринкових умовах, засади, на яких формуються морально-духовні цінності сучасної молоді.

В період високих технологій та наукового розвитку, в час клонування людей та пересадки серця, духовно-моральні цінності нашого українського суспільства, які формувались від заснування Київської доби і аж до наших днів часто відходять на другий план. Основною проблемою молоді є прагнення знайти себе у цьому світі, самореалізувати свої можливості. Для суспільства важливо, щоб молоді люди були вихованими, знали і цінували історію свого народу, обрали для себе найцінніші ідеали, зуміли втілити їх в сучасному світі і передати в майбутнє.

На жаль, сьогодні маємо ситуацію, коли життя, кінематограф, література формує інші цінності. На перший план виходить образ сильної особистості, яка керується принципом «можна все, що вигідно», може «переступити» через людей, не звертати уваги на їхні проблеми, почуття, здатна використати всі засоби для досягнення своєї мети.

З виникненням ринкових відносин: «ти мені, а я – тобі», швидкого матеріального збагачення, за принципом: «мета оправдовує засоби» величезна частина молоді «іде» в бізнес, шукаючи матеріального статусу, ставлячи за мету – досягнути успіху будь-якою ціною і не обов'язково за рахунок знань, умінь, таланту, праці.

Людина в таких умовах стає дедалі самотньою, віддаляється від суспільства, від тих, хто знаходиться поруч. Вона стає прагматичною, а суспільство під впливом грошей стає дедалі раціональнішим. Гроші починають бути засобом будь-якого обміну, зокрема в економіці, мистецтві, науці. Їх вплив поширюється на ділові стосунки між людьми. У такому суспільстві зростають корупційність, жорстокість, егоїзм, індивідуалізм [3, с. 33].

Отже, суспільство, яке стоїть на шляху «гроші заради грошей», «виробництво заради виробництва», «дія заради дії», приречене до морального занепаду. Щоб цьому запобігти, суспільство має повернутися до обов'язкової первинності етичних норм над прагненням досягти економічних результатів будь-якою ціною.

Суспільство має якомога більше уваги приділяти моральним цінностям, орієнтуватися на них в усіх сферах життя – економічній, політичній, соціальній, законодавчій.

В умовах жорстокої конкуренції та зниження життєвого рівня людей зростає значення таких рис характеру людини, як стійкість, лояльність, вірність, милосердя.

Молодь як найменш консервативний прошарок суспільства вважає себе сьогодні не об'єктом, а суб'єктом свого життя, своєї життєтворчості. Вона повинна активно включатися в різні сфери ділового життя [3, с. 3].

Сучасній молодій людині повинні бути притаманні такі риси, як ввічливість, коректність, тактовність, скромність, точність, людяність, доброчесність, порядність.

Виховуючи високоморальні якості та норми поведінки В. О. Сухомлинський зазначав: «Будь духовно сильним, твердим, витривалим. Людська сила духу безмежна. Немає труднощів і злигоднів, яких би не знала людина – не мовчки перетерпіла, перестраждала, а саме подолала, вийшла переможцем, стала сильнішою» [5, с. 240].

В дитинстві винятково важливу роль відіграє духовне самовиховання. Виховання сили духу й презирства до легкодухості невіддільне від виховання доброти, чуйності, сердечної тонкості й ніжності. В здатності бути добрим, чуйним, великодушним виявляється справжня духовна сила. Тільки добрий і великодушний може бути сильним.

«Умій бути духовно сильним і мужнім у ставленні до самого себе. Той, хто по-справжньому дорожить людськими цінностями в тобі, скупий на похвалу. Пробуджуй у собі докори сумління. Якщо ти чуєш осуд від старих, від своїх товаришів, – пам'ятай вони хочуть тобі добра», – писав В. О. Сухомлинський [5, с. 257].

На думку К. Д. Ушинського духовне виховання повинно розвивати гуманність, почуття національної і власної гідності у поєднанні із скромністю, чесністю і правдивістю, патріотизм, працьовитість. Завдання і зміст духовного виховання він визначав з огляду вселюдських, народних і національних культурних цінностей, виходячи з вимог народних чеснот і норм християнської моралі, дбаючи, щоб воно розвивало твердий характер і волю, стійкість, почуття громадянського обов'язку.

Український педагог Григорій Ващенко в основу виховного ідеалу ставить загальнолюдські і національні вартості, до яких належить моральний закон творення добра і боротьби зі злом, пошуки правди, побудова справедливого ладу, що спирається на любов і красу. Витворений ним виховний ідеал українця – служіння Богові і Своїй нації – є традиційним у житті і побуті українського народу. Такі риси як правдивість, працелюбність, людяність, щиросердність і гостинність, вірність у коханні, статевастриманість і здоровий сімейний побут є основою української ментальності. Свій підручник «Вихований ідеал» Г. Ващенко завершив такими словами «Українська молодь мусить не тільки плекати загальнолюдські ідеали а й активно боротися за них» [1, с. 109].

Висновки. Отже, з проголошенням незалежності українська молодь отримала змогу формувати і розвивати свою духовність і національну самосвідомість демократичним чином. Певна розгубленість, що панувала 2-3 роки в духовному полі суспільства, разом з крикливими, але плоскими

апеляціями до національного, сьогодні викристалізувалась у глибинно-особистісний підхід до національних цінностей, звичаїв, традицій і культури. У переважній більшості молодь України сприймає українське не інакше, як своє власне, переводить його в свій духовний світ, формує на цій основі світоглядні орієнтації. І цей процес буде і поглиблюватись, і поширюватись.

Тому для забезпечення духовного розвитку студентської молоді потрібно:

- впроваджувати заходи, спрямовані на створення належних умов;
- здійснювати популяризацію культурних надбань серед молоді;
- залучати до участі у масових культурно-просвітницьких заходах;
- забезпечити умови для професійної майстерності молоді;

– підвищити вимоги до діяльності телебачення і ЗМІ, запроваджувати заходи попередження їх негативного впливу;

– сприяти ефективному використанню телебачення та ЗМІ для ствердження духовного розвитку студентської молоді та загальнолюдських цінностей.

Література

1. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава : Ред. газ. «Полтавський вісник», 1994. – 191 с.
2. Духовні орієнтації молоді: динаміка і формування [за ред. Надольного І. Ф.] – К., 1994. – 117 с.
3. Етика ділового спілкування : курс лекцій / Т. К. Чмут, Г. Л. Чайка, М. П. Лукашевич, І. Б. Осечинська. – К. : МАУП, 1999. – 208 с.
4. Кульчицький О. Основи філософії і філософічного знання / О. Кульчицький. – Мюнхен ; Львів, 1995. – 288 с.
5. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський // Вибр. твори : у 5 т. – Т. І. – К. : Рад. школа, 1976. – 654 с.
6. Феномен нації. – К., – 1998. – 86 с.
7. Юзвак Ж. Духовність як психологічний феномен: структура та чинники розвитку / Ж. Юзвак // Філософська думка. – 1999. – № 5. – С. 139–151.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2011 р.

УДК 13.00.04

Пальчикова О. О.

викладач-стажист.

Криворізький державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КРОСКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті визначено сутність понять «підхід», «культура», «кроскультурний підхід», розкрито особливості кроскультурного підходу та його роль у викладанні іноземних мов.

Ключові слова: *підхід, культура, кроскультура, мультикультуралізм, кроскультурний підхід.*

В статті определена сущность понятий «подход», «культура», «кроскультурный подход»; раскрыты особенности кроскультурного подхода и его роль в обучении иностранным языкам.

Ключевые слова: *подход, культура, кроскультура, мультикультурализм, кроскультурный подход.*